

מחודש לחודש

מדיניות התגמול ופליטי ערב

אולם מיום שקמה מדינת ישראל ומיום שאורגן צה"ל ככוח המגן הבל-עדי של המדינה, שוב אי אפשר היה לקבל את ההנחה, שכוחות בלתי-סדירים יפעלו נגד כנופיות הטרור הערבי, יבואו ממקום שיבואו. ככל מדינה דימוקרטית אמיתית אין מדינת ישראל יכולה להרשות לעצמה את ה"מותרות" של כחות מזוינים בלתי-סדירים לביצוע פעולות תגמול ועור-נשין. צבא ישראל היה חייב לקבל עליו את מלוא האחריות לפעולות כאלה, בין שזה היה נוח ובין שזה לא היה נוח מהבחינה המדינית הבין-לאומית. יתר על כן, גם הממשלה וגם הציבור בישראל היו משוכנעים, כאז כן עתה, כי יש הכרח להשיב על מעשי הטרור והתבלה מצד השכנים הערביים, שאם לא כן יגברו מעשים אלה ויתרבו בצורה שאין לעמוד בה. אולם פעולות-התגמול נתקבלו על הרוב על ידי דעת הקהל בחוץ לארץ כשרשרת של מעשי-אלימות משני הצדדים, בלי שתובן במלואה המיש-אלה הישראלית הכנה: "ביקש יעקב לישב בשלוה" וכו', כשם שהעובדה שישראל רוצה בשלום וביחסי שכנים עם ערב ואילו ממשלות ערב טוענות להמשכו של מצב-המלחמה ולשאיפה ליום נקם ושילם, או למלחמת השמד, אינה באה למלוא ביטויה בהערכת המצב על ידי "הצד השלישי" בארם. יתר על כן, עד מהרה נתברר, כי על בימת ארם היתה ידה של ישראל על התחתונה, גם במקרים שבהם היתה ישראל הצד הנתקף משום שמועצת הבטחון היתה בת-חורין לגנות את ישראל בכל מקרה של פעולת-תגמול של הצבא הישראלי, ואילו במקרי טרור ערבי היה ה"ויטו" של ברית המועצות מוכן בכל עת למנוע גינויה של מדינה ערבית זו או אחרת. מלבד היתרון הנ"ל של אפשרות ההתחמקות מאחריות, שנודע לממשלות

מדיניות התגמול הישראלית כלפי הטרור הערבי המאורגן הועמדה בזמן האחרון במבחן קשה. הקושי העיקרי נובע כמובן מרישומה השלילי של מדיניות זו על בימת הארם ומן ההבדל הקיים בין פעולת כנופיות של טרוריסטים, גם אם הם נתמכים וגם נשלחים על ידי ממשלה עוינת, ובין פעולתו של צבא סדיר כצבא הישראלי, המבצע הוראות לפי הכרעת ממשלת ישראל ובאחריותה. בימי תקופת המנדט מעשי-התגמול נגד כפרים ערביים מתפרעים, מצד "ההגנה" או ארגונים אחרים ביישוב היהודי, היו נתונים בשיווי משקל מסויים של "מכה תחת מכה". שני הצדדים עשו מה שעשו שלא לפי הוראות השלטון ולעתים קרובות בניגוד גמור להן. החשבון היה ברור: אין להניח מעשי-טרור ערביים בלי תגובה, גזירה שמא ילכו ויתעצמו למעלה ראש. אנשי הכנופיות אינם מבינים אלא את שפת הכוח המעורטל, והם מצריכים מעשה אלימות כנגד כל מעשה אלימות. אחד מגדולי המחנכים לשיטת הפעולה נגד כנופיות מזוינות העושות במחשך מעשיהן היה הקצין הבריטי אורד וינגייט, ידיד היהודים והציונות, שהניח את הבסיס לפלוגות-הלילה ה-מפורסמות וחלם על עמידה בראש הצבא היהודי לכשתיוסד מדינת היהודים. הוא ניספה בכורמה, שם התפרסם במסע ה"צ'ינדיתים" בעורף היאפאני, והוא אז במלוא כושרו ומרצו, שזכו להערכה רבה מפי וייוול וצ'רצ'יל, וינגייט האמין, כי מיטב ההגנה היא המיתקפה ואמונה זו היקנה לחניכיו הלוחמים היהודים. הגיחות הפתאומיות של פלוגות-הלילה הביאו לידי הצלחות שלא זכה להן חיל-המצב של ממשלת המנדט, כלומר: הצבא הבריטי הסדיר, בומן הוא היתה תקיפת הטרוריסטים בבסיסהם, או בדרכם לביצוע מעשי טרור ורצח, בבחינת מושכל ראשון.

יודע מראש מה יהיו השתלשלות ותוצאותיה, גם אם מטרתיה ברורות ומוגדרות יפה. המטרות היו: הענשת הכפרים המשתפים פעולה עם הטור-ריסטים של „אל פאתח“ והמשמשים להם בסיסי גיחה ופיצוץ שלושים בתים כפריים — היו צריכים לשמש אות אוהרה לתושבי הספר הערביים. למעשה נסתבכה הפעולה משום שהמפקד המקומי של הלגיון הירדני שלח יחידות הלגיון נגד הטור ה-ישראלי המשוריין. באופן זה נפלו 26 הרוגים ו-54 פצועים בצד הערבי. התבוסה הקשה לאור היום, שנחל הלגיון הערבי, גררה אחריה הפגנות ומהומות של הפליטים הפלשתינאים בערי המשולש הערבי בחברון, רמאללה, שכם ובעיר העתיקה של ירושלים, שדוכאו על ידי הלגיון, אך פגעו למרות זאת במעמדו של חוסיין והוסיפו חזיון לשוקיירי ול„ארגון השחרור הפלשתינאי“ שלו. הפשיטה אף חיזקה את הדרישה של תושבי הספר הערבים לחלוקת נשק ביניהם והמלך חוסיין נאלץ להסכים לה, דבר שלא יוסיף בטחון בגבול ירדן-ישראל. „פיגארו“ הפריסאי כתב זה לא כבר, כי מעולם לא היתה יוקרתו של המלך חוסיין ירודה כל כך כבימים שלאחר פשיטת צה"ל בהר חברון. ברי ש-ישראל אינה מעוניינת במיגור כסאו של חוסיין, בחיזוק אוהדי נאצר ושוקיירי משרתו, או בחיזוק הירדנים התומכים באיחוד עם סוריה ובמדיניות הסורית. אמנם, גם בעבר שימשו ממלכת הירדן וגבולותיה הארוכים עם ישראל כמרכזי-גיחה עיקריים של הטור הערבי, גם משום התנאים הטור-פוגרפיים הנוחים וגם מחמת העובדה שרוב פליטי פלשתינה עדיין מרוכזים בממלכת הירדן, בסופו של חשבון, אין להתעלם מהעובדה, שרוב-רובם של הטוריסטים באו — מיום קום מדינת ישראל — ומוסיפים לבוא מגבול הירדן, ורובם נתגייסו, אם בעבור בצע כסף ואם מחמת איבה לישראל ויצר הרפתקנות, מבין אותם הפליטים שבממלכת הירדן.

הכורח להגיב

כאן אנו מגיעים לשאלת השאלות: מה תעשה מעתה מדינת ישראל נוכח המיגבלות הבינלאומיות והצבאיות שכופה עליה החלטת א"ם מזה, ונוכח הכורח להגיב על פעולות הטור ה-

הערביות, שעה שהסתייגו רשמית מכל פעולה של כוחות „בלתי-סדירים“, פלשתינאים.

ההתחמקות מאחריות

ההתחמקות ערבית זו מאחריות מדי-נית לפעולה בעלת משקל של מיטרד צבאי, שהיה לפעמים קשה. הגיעה לשיאה לפני 11 שנה בשעה שהחליט נאצר לנצל מיטרד זה כ„פעולת ריכוך“, או כפתיחה לפלישה לישראל, לאחר ערעור בטחונה הפנימי ושיבוש גבולותיה. הצבא המצרי אירגן יחידה של 700 אנשי „פידאיון“, שפעלה בקבוצות טנטות, תחת המסווה של יחידות בלתי-סדירות. קבוצות אלה פעלו מעזה אך גם מן ארצות ערב האחרות בהדרכתן ובעזרתן של שירות המודיעין הצבאי המצרי. הנוק הרב והרציחות המרובות עוד יותר הן שכפו על צה"ל שינוי קו הפעולה נגד הטור של ה„פידאיון“. היה ברור שבפעולות תגמול נגד בסיסים צבאיים של האויב, כגון פשיטת קלקליה (אוקטובר, 1956), לא תיפתר השאלה, מחמת אי-התחשבותו של האויב בזה, ומחמת ריבוי הקרבנות האפשריים בכל מקרה של התקפה על יעד צבאי כגון תחנת-משטרה, קסרקטין של האויב וכדומה. או נולדה ההחלטה על פעולה צבאית מברעת, עם בוא שעת הכושר של מבצע קדש.

אך יש לזכור, כי מבצע קדש היה גם כן תולדה של צירוף מקרים נדיר ושל קונסטלציה מיוחדת, שבה נחלצו צרפת ובריטניה לצאת נגד מצרים במטרה לכבוש את התעלה, בו בזמן שניתנה לישראל מידה ניכרת של חופש פעולה לכבוש את חצי-האי סיני ולגדע קרנו של הצבא המצרי. כלי קונסטלציה את תוצאותיו של מסע קדש (חידוש השיט מנמל אילת, וערעור היוקרה של הצבא המצרי, דבר שסיכל לחלוטין את תכניות הפלישה של נאצר לזמן בלתי מוגבל) הרי לא יימצא מי שיאמר שאותה קונסטלציה שאיפשרה את מסע קדש קיימת גם כיום הוזה. לעומת זאת, הגיעו עתה פעולות-התגמול מצד צבא ישראל לשיא של היקף והצלחה צבאית, שאפשר היה לצפות לו, בפרט — בפעולת התגמול האחרונה נגד הכפר הירדני שאתמוע בהר חברון. מה שקרה בהר חברון הוא אופייני לכל פעולת תגמול צבאית, שאין אתה

על כן, סוריה, ואולי גם מצרים עלולות להסיק מכאן, שהן רשאיות להתגרות בישראל הואיל ומטרת ה"וויטו" ה"סובייטי סוככת עליהן.

חיל או"ם אינו פתרון

אולם, הסכנה העיקרית היא שקושרי הקשרים מסוגו של שוקיירי במחנות פליטי ערב יגיעו לכלל המסקנה, לאור ההחלטה האחרונה של מועצת הבטחון, כי לא זו בלבד שהם יכולים ליהנות מברכתה של ממשלת סוריה ומצידו בנושק סיני אלא שהם יכולים להתגרות בישראל, ושהותרה הרצועה! ברי ש"מסקנה כזאת מוטעית מיסודה. כשם שאין בעולם מדינה וממשלה המכבדת את עצמאותה שתסכים להפקרת גבורותיה ובטחון חיי אזרחיה, כך אין מדינת ישראל יכולה ורשאית להרשות כדבר הזה, אם מטרתם של ארגוני הקושרים והמתמרדים בקרב פליטי ערב היא לקרב את יום פרוץ המלחמה במזרח הקרוב, כפי שהם מתפארים, ברוח "הלוחמה העממית", הרי הם קרובים למטרה זו יותר מתמיד. אך לא ייתכן שארצות הברית וברית ה"מועצות ירצו במלחמה כזאת! רק סין של מאו טסה-טונג יכולה להפיק תועלת מפתחת חזית נוספת.

הפתרון למצב המתוח לא ימצא על ידי הצבת חיל משמר של או"ם בגבול ישראל וסוריה, או בגבול ישראל וירדן, משום שחיל משמר של או"ם אינו יעיל אלא בזמן ששני הצדדים אינם רוצים בתגרות גבול ומעוניינים למנוע אותן. חיל המשמר של או"ם יעיל ברצועת עזה ובשארם אל שייך, משום שישאל וגם מצרים של נאצר היו מעוניינות, אחרי מבצע קדש, בשמירת השקט בגבולות. אם נאצר ישנה דעתו ויחליט על תמיכה בתכניות ההרפתקניות של סוריה — יחדל חיל המשמר של או"ם להיות יעיל גם במקומות הנ"ל. ממשלת ישראל עושה את מלוא המאמצים להגביר את השמירה בגבולות ולהרבות את המכשולים בדרך המסתננים הערביים, אך במיטב התנאים קשה לעשות את גבולות ישראל אטימים לחלוטין.

מי זמי קרוב לעצמו

הצעה שהציע "ניו יורק טיימס" לכנס ועידת "ארבעת הגדולים" על אודות המזרח התיכון ולהביא לפניה את טענות הצדדים, מציבה את מדינת

ערביות הגוברות מצד הפליטים ומדריכיהם בסוריה, מזה? יש לזכור, כי בזמן האחרון התחיל גם נאצר משמיע זמירות חדשות בנוגע "לזכותם של פליטי פלשתינה לפעול למען שיחרור מולדתם". עדיין הגבול המצרי-ישראלי שקט ועדיין אין אנשי המודיעין המצרי מפעילים את חבלניו של שוקיירי מרצועת עזה. אך ההתקרבות הסורית-מצרית אינה מבשרת טובות בנידון זה. גם אם נאצר אינו רוצה בעימות מכריע עם צה"ל לאלתר, הריהו עלול לשנות דעתו ולשכוח את הלקח שלמד ממסע קדש. ההנחה הערבית, כי מדינת ישראל חוששת ממשבר ביחסים עם ברית המועצות, וכי משום כך החליטה על פעולת-תגמול נגד ירדן ולא נגד סוריה, שממנה נפתחה הרעה בזמן האחרון ושמדיניותה המוצהרת היא לפרנס לוחמה זעירה נגד ישראל — אף היא עלולה להטעות את קאהיר ודמשק ולהגדיל את שחצנותן. אמנם, ידי נאצר כבולות מבחינה צבאית, כל עוד חיל-המשלוח שלו רתוק בתימן. אבל הוא עלול לראות תועלת לעצמו להפסיק את השקט השורר בגבול המצרי-ישראלי בעשר השנים האחרונות. גם פעולה עקיפה, דרך ירדן, לבנון וסוריה, באמצעות שוקיירי ו-ארגון השחרור הפלשתינאי, עשויה לגרום קשים לישראל בלי לסכן את נאצר במישורין.

בינתיים נתקבלה וגם נתפרסמה החלטת הגיבוי הנמרצת ביותר, שקיבלה אי פעם מועצת הבטחון של או"ם נגד ישראל — מיום שנחתמו הסכמי שביתת הנשק בשנת 1949. רק ג'ורג'ו-וילנד נמנעה מהצבעה בעד ההחלטה בנימוק, שאין היא כוללת מלבד הגיבוי לישראל, שום פתרון לטוח ארוך לבעיות המזרח התיכון... ברור כי חריפתה של הנזיפה לישראל, שאינה מזכירה כלל את ההתגרריות הערביות, מקורה בעמדה האמריקנית ובהצטרפותה של ברית המועצות לעמדה זו, כפי שניתן היה לחזות מראש. ההחלטה אף כללה איום, ואם גם לא מפורש, בעונשין כלכליים, לפי פרק ז' של מגילת האו"ם. כל זה — בלי להתחשב במעשי הטרור והרצח הערביים הרבים שקדמו לפעולת ה"תגמול הישראלי", כאילו היה עיקר דאגתה של מועצת הבטחון למנוע פעולות-תגמול ישראליות בעתיד, בלי לדאוג למניעת גורמיהן הישירים. יתר

ומצידיהם בנשק ובחמרי-נפץ בבירות
ערב האחרות. כנגד אלה מוכרחה
ישראל להקים חומת מגן יעילה
ובהקדם.

למען השלום באיזור

המעצמות הגדולות מוכרחות להבין,
כי למען השלום באיזור אין להתיר
חופש-פעולה להרפתקנים זולים ורועי-
רוח כשוקירי, שלא יירתעו מפני שום
מעשה שיוסיף להם פירסום. היום
תובע שוקירי התפטרותו של הקבינט
הירדני ומחר הוא עלול להצית את
אש המלחמה במזרח הקרוב, אם יותן
לנאצר ולד"ר זועין לספק לו כסף
ונשק ולהתחמק, בו בזמן, מאחריות
למעשיו. אם יש ברוסיה מנהיגים ה'
מוכנים להצר צעדיה של ישראל, כלום
הם מוכנים גם כן ללבות אש מלחמה
גדולה באיזור?

פליטי ערב עדיין אינם מהווים סכנה
צבאית ניכרת לישראל, אבל הם כבר
מהווים חומר נפץ מסוכן לאורך ה'
גבולות. כשם שמדיניות פשיטות-
התגמול הישראליות נתקלת בתחומים
מסויימים שקשה לעוברם, כך יגיעו
בקרוב מחרחרי-המלחמה וההרפתקנים,
המשתמשים לרעה בפליטי ערב, לידי
מצב, שבו יהיה השימוש בחומר נפץ
זה בלתי נטבל לא רק מצד ישראל
אלא גם מצד המעצמות הגדולות. גם
מוסקבה לא תוכל לדגול לאורך ימים
בשיטת "הלוחמה הזעירה" של פקינג
לגבי המזרח הקרוב, בעצם הימים
שבהם קברניטי שתי הבירות מכנים
אלה את אלה בשם "בוגדים" וקוראים
את המחנה הקומוניסטי מזה ומזה
למיגור הממשלות היריבות. בתנאים
אלה, מה שנראה היום למוסקבה כסיכון
קטן במזרח הקרוב, עלול להיראות
בעיניה מחר כסיכון גדול מדי.

י. מישאל

ישראל מול יריבים רבים ועלולה
להעמיד אותה במצב דומה לזה שבו
נמצאה במועצת הבטחון. הערובה של
שלושת הגדולים לגבולות ישראל וערב
נתרוקנה מתוכנה מזמן ואין סיכוי
סביר, שערובת ארבעת הגדולים תירש
את מקומה. כבר הדגשנו במאמר קודם,
כי לפי גירסת מוסקבה אין "רוח
טאשקנט" חלה כנראה על המזרח
הקרוב. האפריקנים באו"ם תובעים
להפציץ את רודזיה בשל מדיניות
"אפארטאיד", ואינם רואים כל סתירה
בדבר, אם בו בזמן הם מוחים על
הפצצת צפון-יוויטנאם. מטעם זה עצמו
אין להתפלא על כך, שהרוסים מטיפים
לישראל הבלגה נוכח ההתגריות ב-
גבולותיה, ובו בזמן הם מביעים דאגה
מפני התגריות סיניות בגבול הטובייטי
במזרח הרחוק, וזאת — למרות גודלה
של ברית המועצות ועוצמת הצבא
האדום ונשקו האטומי. הסתירות
מתיישבות אם מקבלים את האמת
המרה: מדינה קרובה לעצמה!
"פנקסנות כפולה" זו יש בה כדי לגרום
אכזבות, אך אסור שתביא לידי יאוש.
המציאות במזרח הקרוב היא קשה
ומרה, אך בוני המדינה לא הבטיחו
מעולם לעם ישראל, כי דרך העצמאות
תהא סוגה בשושנים. לאחר שיחלוף
ברבת-עמון הפחד הראשון מפני ערעור
כסאו של חוסיין, יתאוששו המלך ו-
יועציו לחשוב על אמצעים יותר
יעילים למניעת הסתננויות מעבר
הירדן. בסופו של חשבון, כל כמה
שהפשיטה הישראלית היתה מרגיזה
ומביישה, הרי היה בה לקח לממלכה
הירדנית, שאין לה קיום אלא בשכנות
עם ישראל ושמייטב ההגנה עליה בא
לה — מצה"ל, שאלמלא צה"ל היתה
מצרים או סוריה מתנכלת לה מזמן.
לעומת זאת יש לחשוש, כי בעיית
הקושרים והמתמרדים במחנות פליטי
ערב תלך ותחמיר ככל שירבו תומכיהם

פגישה עם ש"י עגנון / סוף מעמוד 99

הנה בא לכאן לארץ, צעיר מאמריקה, א.ב., ובחר בספרות עברית כנושא
למחקרו. אף הצעה מעשית לו לעגנון: לעשות מעין שותפות, להוציא כאן,
בארץ ישראל את העתונים העברים שבאמריקה ויתבשמו מחיי הארץ...
שעת בין השמשות הגיעה. עלי היה לשוב תל-אביבה, ועגנון — אל הספר
ובית הדואר... "קורא אני את עתוניכם" — אמר — "תכוונו את לבכם כלפינו,
ואנו נכוך את לבנו כלפיכם"...